

og vigtig partihistorie skal laves. Den kan ubetinget anbefales; og det er oplagt, at den også vil være en gevinst for de fleste danske biblioteker.

Jørgen Elklit

1. Kurt Sørensen (red.), *Venstre. 50 år for folkestyret*, Holte: liberal, 1979. Anmeldt i *Politica*, 12. årgang, Nr. 1 (1980), pp. 153-158.

Henrik S. Nissen (ed.), *Scandinavia during the Second World War*, Oslo: Universitetsforlaget; Minneapolis: The University of Minnesota Press, 1983, 407 s., 183,00 kr.

I alle de fire nordiske lande har udviklingen under anden verdenskrig i en årrække været genstand for omfattende forskningsprojekter, herhjemme i Udgiverselskab for Danmarks Nyeste Histories store besættelsesprojekt. Dette forskningsarbejde, der har gjort krigstiden til den grundigst gennemforskede periode i nyere nordisk historie, er nu ved at være afsluttet, og det er derfor både en god og naturlig idé, at en gruppe forskere, der har været med i forløbet, nu søger at samle dets resultater under anlæggelse af fælles synsvinkler og i en form, der henvender sig til en større international læserkreds.

Bogen fremtræder uden noter eller forskningsdiskussion, hvilket kan beklages, men nok er uundgåeligt, når sigtet har været at give en bred, tværnational sammenfatning. Til gengæld er bogen forsynet med en kommenteret bibliografi over de enkelte lande, delt i henholdsvis fremmed- og nordisksproget litteratur.

Værket rummer ialt otte kronologisk-tematisk afgrænsede afhandlinger, som hver søger at integrere og, hvor det er rimeligt, komparere udviklingen i de enkelte lande. Dette er en disposition, som fungerer forbløffende godt, og som giver anledning til adskillige interessante perspektiver; for eksempel træder forskellene i forudsætninger og fremtrædelsesformer for udviklingen i Danmark og Norge tydeligere frem, end det normalt ses. Overblikket lettes af, at forfatterne tydeligvis har gjort sig stor umage med at disponere fremstillingen på en klar måde, og at der er arbejdet meget med den sproglige form.

Redaktøren Henrik S. Nissen indleder bindet med en sammenlignende oversigt over de nordiske lande forud for verdenskrigen. Oversigten indeholder rids af de fire landes historie (kort og koncist, men hvordan kan Nissen dog få sig selv til at kalde Slesvig et tysk hertugdømme (s. 8)?), af deres økonomisk-politiske struktur samt af deres udenrigs- og forsvarspolitik i mellemkrigstiden. Særlig hæfter man sig ved påvisningen af de nordiske samfunds gennemorganiserede karakter allerede i mellemkrigstiden, et forhold som flere af de efterfølgende analyser antyder blev af afgørende betydning for den måde, de opfangede krigstidens belastninger på. Det er en af bogens små svagheder, at de elementer, der fremdrages i indledningskapitlet, ikke eksplicit følges op i de efterfølgende bidrag, og især savner man en afsluttende analyse af, hvorledes krigen påvirkede de nordiske samfunds økonomiske, sociale og politiske strukturer, samt hvilke konsekvenser dette fik for deres tilpasning til efterkrigstidens internationale miljø.

og vigtig partihistorie skal laves. Den kan ubetinget anbefales; og det er oplagt, at den også vil være en gevinst for de fleste danske biblioteker.

Jørgen Elklit

1. Kurt Sørensen (red.), *Venstre. 50 år for folkestyret*, Holte: liberal, 1979. Anmeldt i *Politica*, 12. årgang, Nr. 1 (1980), pp. 153-158.

Henrik S. Nissen (ed.), *Scandinavia during the Second World War*, Oslo: Universitetsforlaget; Minneapolis: The University of Minnesota Press, 1983, 407 s., 183,00 kr.

I alle de fire nordiske lande har udviklingen under anden verdenskrig i en årrække været genstand for omfattende forskningsprojekter, herhjemme i Udgiverselskab for Danmarks Nyeste Histories store besættelsesprojekt. Dette forskningsarbejde, der har gjort krigstiden til den grundigst gennemforskede periode i nyere nordisk historie, er nu ved at være afsluttet, og det er derfor både en god og naturlig idé, at en gruppe forskere, der har været med i forløbet, nu søger at samle dets resultater under anlæggelse af fælles synsvinkler og i en form, der henvender sig til en større international læserkreds.

Bogen fremtræder uden noter eller forskningsdiskussion, hvilket kan beklages, men nok er uundgåeligt, når sigtet har været at give en bred, tværnational sammenfatning. Til gengæld er bogen forsynet med en kommenteret bibliografi over de enkelte lande, delt i henholdsvis fremmed- og nordisksproget litteratur.

Værket rummer ialt otte kronologisk-tematisk afgrænsede afhandlinger, som hver søger at integrere og, hvor det er rimeligt, komparere udviklingen i de enkelte lande. Dette er en disposition, som fungerer forbløffende godt, og som giver anledning til adskillige interessante perspektiver; for eksempel træder forskellene i forudsætninger og fremtrædelsesformer for udviklingen i Danmark og Norge tydeligere frem, end det normalt ses. Overblikket lettes af, at forfatterne tydeligvis har gjort sig stor umage med at disponere fremstillingen på en klar måde, og at der er arbejdet meget med den sproglige form.

Redaktøren Henrik S. Nissen indleder bindet med en sammenlignende oversigt over de nordiske lande forud for verdenskrigen. Oversigten indeholder rids af de fire landes historie (kort og koncist, men hvordan kan Nissen dog få sig selv til at kalde Slesvig et tysk hertugdømme (s. 8)?), af deres økonomisk-politiske struktur samt af deres udenrigs- og forsvarspolitik i mellemkrigstiden. Særlig hæfter man sig ved påvisningen af de nordiske samfunds gennemorganiserede karakter allerede i mellemkrigstiden, et forhold som flere af de efterfølgende analyser antyder blev af afgørende betydning for den måde, de opfangede krigstidens belastninger på. Det er en af bogens små svagheder, at de elementer, der fremdrages i indledningskapitlet, ikke eksplicit følges op i de efterfølgende bidrag, og især savner man en afsluttende analyse af, hvorledes krigen påvirkede de nordiske samfunds økonomiske, sociale og politiske strukturer, samt hvilke konsekvenser dette fik for deres tilpasning til efterkrigstidens internationale miljø.

I de følgende kapitler veksles mellem en synsvinkel, der betoner de eksterne påvirkninger, og en anden, der fokuserer på de nordiske landes tilpasning til og reaktion på disse. Det første perspektiv er af naturlige grunde fremherskende i den finske historiker Martti Häikiös redegørelse for "kapløbet om Norden" i vinteren 1939-40, som meget klart redegør for sammenhængen mellem den finsk-sovjetiske vinterkrig og tyskernes og vestmagternes konkurrerende interesser i Nordskandinavien, der førte til besættelsen af Danmark og Norge. Disse to landes tilpasning til den nye situation er hovedemnet for Henrik S. Nissens følgende artikel, som blandt andet har en meget indsigtfuld fremstilling af forholdet mellem den officielle forhandlingspolitik og den mere uofficielle folkelige samling, der karakteriserede dansk politik i de første besættelsesår. Men også den svenske "eftergivenhedspolitik" over for Tyskland i denne periode og udviklingen af de "norske tilstande" behandles indgående.

De eksterne aspekter dominerer i Ohto Manninens kapitel om Operation Barbarossa og dens konsekvenser for Norden, specielt den finske "fortsættelseskrig" mod Sovjetunionen 1941-44, mens de interne er i forgrunden i nordmanden Ole Grimnes' fremstilling af den danske og norske modstandsbevægelses første år (1941-43). Odense-historikeren Aage Trommers "Scandinavia and the Turn of the Tide" belyser også fortrinsvis den danske og norske udvikling med en meget illustrativ modstilling af den dramtisk eskalerende udvikling i Danmark fra 1943 med den mere "rolige" udvikling i Norge. Fremstillingen af krigsperioden afsluttes med den norske historiker Berit Nøklebys diskussion af tilpasningen til den allierede sejr, der især er interessant ved analysen af den gradvise forskydning i den svenske neutralitetspolitik's tyngdepunkt og af Sveriges voksende betydning som bagland for de danske og norske modstandsbevægelser; i øvrigt omhandler kapitlet Finlands udtræden af krigen i 1944 og de danske og norske modstandsbevægelses og politikeres forberedelse af krigsafslutningen.

Som nævnt savner man en afsluttende analyse af de samfundsmæssige og politiske konsekvenser af krigen for de nordiske lande. Berit Nøkleby søger at opgøre dens materielle omkostninger, men de øvrige konsekvenser forbliver uklare. I bogens afsluttende kapitel om "vision og skuffelse i nordisk sikkerhedspolitik 1945-49" tager svenskeren Karl Molin ganske vist udgangspunkt i en antagelse om, at krigen i de nordiske lande skabte en udbredt opfattelse af, at tiden nu var "moden for den demokratiske socialismes politiske ideologi" (s. 325), og at den demokratiske socialisme også havde sine specifikke udenrigs- og sikkerhedspolitiske idéer. Men tesen opløses desværre undervejs i fremstillingen; Molin har dels svært ved at påvise det nye i disse idéer i forhold til traditionelle nordiske forestillinger, dels må han konstatere, at de nordiske landes indenrigspolitik i løbet af få år vendte tilbage til "normale" tilstande, og han må derfor slutte med at spørge, "om den bredt, baserede, radikale stemning, som venstrefløjspolitikere og mange andre talte om, virkelig eksisterede" (s. 381)? En empirisk undersøgelse af denne problemstilling og mere generelt af spændingen mellem nye og gamle kræfter i nordisk politik ville have givet bogen en naturlig afrunding, men det bliver det ikke til. I stedet får vi en ganske vist kompetent, men også ret konventionel gennemgang af de nordiske landes sikkerhedspolitik frem til den finske-sovjetiske venskabs-, samarbejds- og bistands-traktat og Atlantpagten, der er baseret på (en

desværre ikke udtømmende) udnyttelse af den foreliggende, ikke særlig omfattende litteratur, og som ikke føjer noget til det allerede kendte.

I den store sammenhæng er dette dog en mindre indvending imod en meget vellykket udgivelse, som fortjener en vid udbredelse både internationalt og i de nordiske lande. Den er glimrende oversat af Thomas Munch-Petersen.

Nikolaj Petersen

Poul Erik Mouritzen & Henrik Toft Jensen (red.), *Samspillet mellem Staten og Kommunerne*, København: Samfundsvidenskabeligt Forlag, 1984, 283 s., 170,00 kr.

Som et beskedent efterdønningsskvulp efter bekendelseslitteraturbølgen skal anmelderen røbe, at han i skrivende stund undrer sig over, at han påtog sig at anmelde en reader med ikke færre end 11 enkeltbidrag på trods af erfaringer med lignende opgaver tidligere.

Det volder mig stadig vanskeligheder at finde ud af, hvor vægten skal lægges ved anmeldelse af en reader. På den begrænsede plads, der er til rådighed for en anmeldelse, er det lidt af et kunststykke at give læseren et indtryk af både bogen som en helhed og af de enkelte bidrag hver for sig.

Bedre bliver det selvfølgelig ikke af, at jeg også meget gerne vil benytte mig af lejligheden til at diskutere berettigelsen af at udgive artikelsamlinger i bogform.

Dette er jo en klar tradition på politologiens hovedsprog engelsk. Men her er udbuddet af muligheder sammenlignet med danske forhold unægteligt noget større, således at en redaktør har betydeligt bedre grundlag for at udgive en reader med et tydeligt helhedspræg og en klar sammenhæng mellem de optagne bidrag. Ofte vil redaktøren kunne sikre dette ved en udvælgelse blandt foreliggende artikler i en righoldig tidsskriftlitteratur og seminar- og conferencebidrag.

Stillet over for en dansk reader med udelukkende originalbidrag om kommunevæsen fristes man til at spørge, om det havde været mere nærliggende at søge disse publiceret gennem tidsskrifter. Udgivelsen i bogform kan retfærdiggøres med, at der er få muligheder for at publicere i danske fagtidsskrifter.

Fordelen ved tidsskriftpublicering ville have været, at der ikke skulle have været søgt at tilvejebringe en sammenhæng mellem artiklerne ud over, hvad en eventuelt temabestræbelse havde tilsagt.

Redaktørerne har tilsyneladende haft en ambition om en sammenhængende dækning af de væsentlige sider af dansk kommunalvæsen, hvilket især indholdsfortegnelsen indicerer. Men det virker, som om forhåndenværende og til formålet specielt tilvejebragte søm ikke ganske formår at leve op til intentionerne om helhed og sammenhæng. I hvert fald sidder jeg efter læsningen tilbage med en fornemmelse af, at resultatet ville have været bedre, hvis redaktørerne selv havde forsøgt at skrive bogen uden at være afhængige af bidragydernes forskellige baggrund og ønske om i enkeltbidraget at præsentere en selvstændig helhed.

Jeg har ikke i nogen bog set så mange næsten enslydende konstateringer af den i dansk politik så almindeligt kendte overordnede målsætning om decentralisering